rinden Mehdî'nin yakın ilgisini kazandı ve has nedimlerinden biri oldu. Bu sebeple kendisine Yemâme valiliği verildi (784). Ancak halifenin sohbetinde bulunmayı valiliğe tercih ederek kısa bir süre sonra tekrar saraya döndü. Daha sonraları Hâdî ve Hârûnürreşîd'in de nedimi oldu. Hârûnürreşîd onu Medine'ye vali tayin etme hususunda ısrar edince, kendisine gönderilen emirlerden dilediğini uygulamak şartıyla bu görevi kabul etti. Bir müddet sonra Yemen valiliği de uhdesine verildi. İbn Kesîr'in de belirttiği gibi bu görevi adaletle yürütmesine rağmen, ağır sorumluluklar yüklenmeyi sevmeyen, nüktedan, başına buyruk ve hür olmaktan hoşlanan tabiatı sebebiyle tekrar Hârûnürreşîd'in yanına döndü. Halifenin huzurunda muhtelif kimselerle, bilhassa Muhammed b. Abdullah'ın kardeşi ve onun mücadelesini sürdürdüğü için yakalanıp hapsedilen Yahyâ b. Abdullah (ö. 180/796) ile münazaralar yaptı (bk. *Mekātilü't-Tâlibiyyîn*, s. 474-479). Halifelerden gördüğü aşırı müsamaha ve yakınlıktan dolayı gurura kapıldığı, zaman zaman Emevîler'i, Hz. Ömer ve Ali soyundan gelenleri rencide edecek şiirler söylediği, böylece onların da kendi soyuna dil uzatmasına meydan verdiği, bu sebeple çoğu zaman kötü durumlara düştüğü rivayet edildiği gibi, Hz. Ali'ye saygılı olduğuna ve Kureyşliler'e iyi davrandığına dair rivayetler de vardır. Bağdat sarayında Medineliler'in hukukunu savunduğu için İmam Mâlik b. Enes tarafından "mübârek" diye medh edilmesi, İmam Şâfiî'nin yakın dostu olması, kaynaklarda lehinde kaydedilmiş hususlardır. Abdullah b. Mus'ab, Hârûnürreşîd ile yaptığı bir yolculuk sırasında 184 yılının Rebîülevvel ayında (Nisan 800), yetmiş yaşlarında iken Rakka'da vefat etti. Oğullarından biri, *Kitâbu Nesebi Kureyş* müellifi Mus'ab, diğeri de iki yıl Medine valiliği yapan Bekkâr'dır.

Bugün muhtelif eserlerde dağınık bir halde bulunan şiirlerini toplayan bir divanından söz edilmekle beraber (bk. İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist*, s. 184), bu divanın günümüze kadar geldiği bilinmemektedir. Bundan dolayı, ona ait olup da başka şairlere nisbet edildiği söylenen bazı şiirlerin gerçek sahiplerini tayin edebilmek mümkün olmamaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Zübeyrî, *Nesebü Kureyş* (nşr. E. Lévi-Provençal), Kahire 1982, s. 242; Taberî, *Târîh* (nşr. Muhammed Ebü'l-Fazl), Kahire 1960-70, bk. *İndeks*; Ebü'l-Ferec el-İsfahânî, *Mekātilü't-Tâlibiyyîn* (nşr. Ahmed Sakr), Beyrut, ts. (Dârü'l-Ma'rife), s. 285, 286, 306, 307, 472-479; a.mlf., *el-Eğânî*, XXIV (nşr. Abdülkerîm İbrâhim el-Azbâvî—Abdülazîz Matar), Kahire 1974, s. 237-244; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (nşr. Rızâ-Teceddüd), Tahran 1391/1971, s. 184; Hatîb, *Târîhu Bagdâd*, Kahire 1349/1931, X, 173-176; Zehebî, *Aʿlâmü'n-nübelâ'*, VIII, 517; a.mlf., *Mîzânü'l-iʿtidâl* (nşr. Ali Muhammed el-Bicâvî), Kahire 1382/1963, II, 505-506; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, Kahire 1351-58/1932-39 → Beyrut 1401/1981, X, 185; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, Haydarâbâd 1329-31 → Beyrut 1390/1971, III, 361-362; Sezgin, *GAS*, II, 647-648; Muhsin Gayyâd, "ʿÂ'idü'l-kelb-ʿAbdullah b. Musʿab ez-Zübeyrî", *Mecelletü Külliyyeti'l-âdâb*, sy. 28, Bağdad 1974, s. 247-270; *DM*, XI, 519.

 M. YAŞAR KANDEMİR

ABDULLAH b. MU'TEZ
(عبدالله بن المعتز)
(bk. İBNÜ'L-MU'TEZ).

ABDULLAH b. MUTÎ'
(عبدالله بن المطيع)
Abdullāh b. Mutî' b. Esved el-Kureşî el-Adevî (ö. 74/693)

Emevî yönetimi aleyhindeki faaliyetleriyle meşhur olan sahâbî.

Medine'de doğdu. İlk siyasî faaliyetlere Muâviye devrinde başladı ve onun Ziyâd'ı Medine'ye vali tayin etmesine şiddetle karşı çıktı. Bu hareketiyle Emevî taraftarlarını çok öfkelendirdi, bu yüzden ağır itham ve hakaretlere mâruz kaldı. Yezîd b. Muâviye'ye biat meselesi tartışılırken halkı kışkırtmasından endişe edildiği için Medine'de hapsedildi; fakat başta Abdullah b. Ömer olmak üzere Adî kabilesi mensupları buna şiddetle itiraz edince hapisten çıkarıldı.

Hz. Hüseyin'i Kûfe'ye gitmekten vazgeçirmeye çalıştıysa da başaramadı. Yezîd'in halifeliğine tepki göstererek Medine'yi terketmek istedi. Ancak, İbn Ömer'in, bir halifeye biat etmeden ölenlerin Câhiliye ölümüyle (dinden çıkmış olarak) dünyayı terketmiş olacaklarını ifade eden hadisi hatırlatması üzerine Medine'de kalarak Yezîd aleyhindeki faaliyetlerine devam etti; bir kısım halkın Mekke'de halifeliğini ilân eden Abdullah b. Zübeyr'e biat etmesini sağladı. Harra Vak'ası'nda Emevîler'e karşı savaştı (683). Medine müdafaası sırasında halkı cesaretlendirmek için okuduğu hutbe meşhurdur. Emevîler Medine'yi ele geçirince İbnü'z-Zübeyr'in yanına giderek Mekke'yi kuşatan Emevî birliklerine karşı onun safında kahramanca savaştı. 65 (684-85) yılında İbnü'z-Zübeyr tarafından Kûfe'ye vali tayin edildi. Burada halkı İbnü'z-Zübeyr aleyhine kışkırtarak Muhammed b. Hanefiyye'ye biata davet eden Muhtâr es-Sakafî'nin faaliyetlerinden ve tayin ettiği emîrü'ş-şurtayı (bk. ŞURTA) öldürmesinden dolayı endişeye kapıldı ve Kûfe'yi terkedip Mekke'ye döndü (66/685-86). Haccâc b. Yûsuf Mekke'yi muhasara ettiği sırada yaralandı ve İbnü'z-Zübeyr'den kısa bir müddet önce öldü. Babası yoluyla rivayet ettiği bilinen tek hadis Müslim'in *Sahîh*'inde (Cihâd, 88), Dârimî'nin *Sünen*'inde (Diyât, 24) ve Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde (III, 413; IV, 213) yer almıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakātü'l-kübrâ* (nşr. İhsan Abbas), Beyrut 1388/1968, V, 98, 144-149; Halîfe b. Hayyât, *et-Tabakāt* (nşr. Süheyl Zekkâr), Dımaşk 1966-67, II, 589; a.mlf., *Târîh* (nşr. Süheyl Zekkâr), Dımaşk 1967-68, s. 289-290, 342; *Müsned*, III, 413; IV, 213; İbn Habîb, *el-Muhabber* (nşr. Ilse Lichtenstadter), Haydarâbâd 1361/1942, s. 379, 494-495; Dârimî, "Diyât", 24; Müslim, "Cihâd", 88; İbn Kuteybe, *el-Maʿârif* (nşr. Servet Ukkâşe), Kahire 1960, s. 395; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, IV/1, (nşr. İhsan Abbas), Beyrut 1979, s. 16, 276, 301-302, 307, 310, 319, 321, 324, 328, 333, 350, 352, 353, 441; Taberî, *Târîh* (nşr. M. J. de Goeje), Leiden 1879-1901, II, 232-233, 289-290, 404-405, 413, 529, 598, 601-606, 609, 614, 617-621, 624, 634; İbn Abdülber, *el-İstîʿâb* (*el-İsâbe* içinde), Kahire 1328, III, 994-995; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gābe*, Kahire 1285-87, III, 262; a.mlf., *el-Kâmil* (nşr. C. J. Tornberg), Leiden 1851-76 → Beyrut 1399/1979, IV, 19, 41, 104, 115, 173, 210-226, 246, 355; İbn Hacer, *el-İsâbe* (nşr. Ali Muhammed el-Bicâvî), Kahire 1390-92/1970-72, V, 25-27; a.mlf., *Tehzîbü't-Tehzîb*, VI, 36; K. V. Zettersteen, "Abdullah", *İA*, I, 38; a.mlf.—Ch. Pellat, "ʿAbd Allāh b. Mutîʿ", *EI²* (İng.), I, 50; a.mlf., "ʿAbdullah b. Mutiʿ", *UDMİ*, XII, 806-807.

 MUSTAFA FAYDA

ABDULLAH b. MÜBÂREK
(عبدالله بن مبارك)
Ebû Abdirrahmân Abdullāh b. Mübârek b. Vâzıh el-Hanzalî el-Mervezî (ö. 181/797)

Tebeü't-tâbiînin ileri gelenlerinden, muhaddis, zâhid ve fakih.

118'de (736) devrin kültür merkezlerinden biri olan Merv'de doğdu. Babası Türk'tür, annesinin de Hârizmli bir Türk olduğuna dair rivayet vardır. Ço-